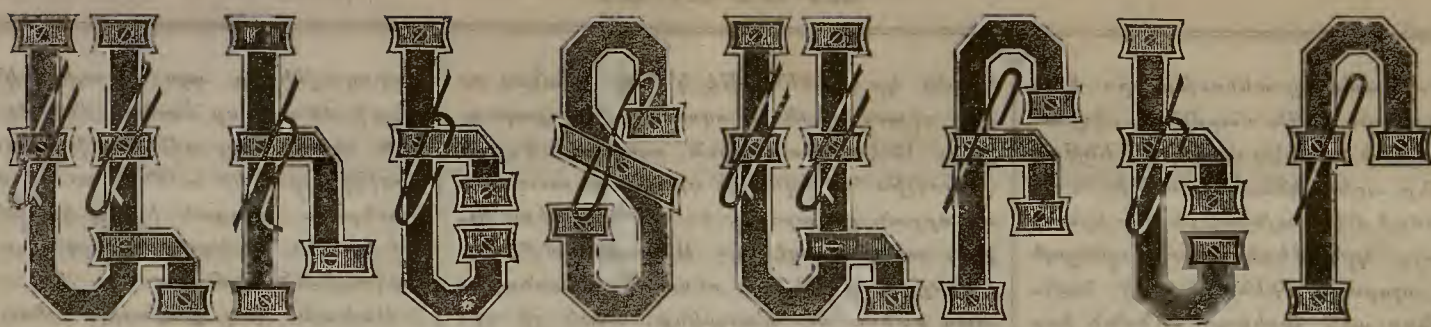

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՔԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԵ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1, 1892

ԹԻԻ 40

ԲՈՂԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՄ
Պարտականութիւն	313
Քրիստոս կը զօրացունէ	313
Պատասխանիք Աւ Թղթակիցս	313
Ոսկերց Պահպանութիւնը	314
Ելեկարականութիւն	315
Աւբը	316
Մանկանց Հոգատարութիւն Ի Գաղղիա	316
Թղթակցութիւնք	
Կամուար Տրոց Տեսակներ	316
Հրաշք	317
Վճարուած Պարտքը	318
Յուսոյ Աստղ Մը Անյայտացած	318
Ազգեր	318
Հանդէս Քաղաքական	319
Դրամական	320

ԱԻԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտլիէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտլիէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քէքքի գինն է 30 փարա:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քղապարտութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ աս. Մր. Հ. Ս. Պարքըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտինաբայ Ընկերութեան կողմանէ, Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՔՐԵՄ, ՏԵՐԵՐ-ԽՊԱՐԳԵՐ

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Շատ վճատած եմ», ըսաւ տիկին մը իւր հովուին. «չեմ գիտեր թէ այս եկեղեցին ձեզ համար ինչ հրապոյր ունի»: Ճշմարիտ է թէ վճատութեան պատճառներ շատ կային. միշտ կան այդպիսի պատճառներ, սակայն այս պարագային մէջ լերան չափ բարձր կ'երևէին անոնք: Հովին սկսաւ մտածել, և քանի մը օր յետոյ հետագայ բառերով բացատրեց իւր խորհուրդը. «Բառ մը կայ զոր ուսման առարկայ ըրած եմ կենաց մէջ որպէս զի հասկնամ: Փոքր այլ վսեմ բառ մ'է: Զարմանալի կերպիւ կ'աղղէ մարդոց: Զօրութիւն կու տայ անոնց: Կը հաստատէ անոնց նպատակները: Գրաւիչ զօրութիւն մը ունի: Կը պահէ զիս ուր որ եմ: Այդ բառն է պարտականութիւն»:

Զարմանալի բառ մ'է այս: Եւ մարդ որքան խորհի անոր զօրութեան վրայ, այնքան կ'ըմբռնէ անոր կարողութիւնն կարծեցեալ անյաջողութենէ յաջողութեան:

Թիւն հանելու, վճատեցողիչ համար հիւանդութիւն չէր, այլ միշտ կը եալ պարագայի մը մէջ քաջութիւն ներշնչելու, հոգին իւր Աստուծոյն մօտ պահելու: Եթէ քրիստոնեայք կարենա՝ յին ընդհանրապէս ըմբռնել այս բառին նշանակութիւնը, շուտ պիտի աներևութանային քրիստոնէական կենաց և քրիստոնէական գործոյ գէմ գտնուած արդիւնները: Եւ այսօր Եկեղեցւոյ մեծ գործն իրենց ուսերուն վրայ կրող և վարանում կամ տարակոյս ցոյց չտուող մարդիկն անոնք են որ ամէն ատեն կը գործեն «Պարտականութիւնս է» խորհելով:

Ուրեմն, ուլ քրիստոնեայ ընթերցող, միտք առ այս բառին տուած դադար վարը, հաւատարիմ եղիր քեզ յանձնուած աւանդներու մասին, հաստատուն՝ քրիստոնէական նպատակաց մէջ, քաջասիրտ՝ Տէրոջը թաղաւորութիւնն հաստատելու ջանիցդ մէջ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԿԸ ԶՕՐԱՅՈՒՆԷ

Ոչինչ տեսիլ ձանձրացողիչ և մաշեցողիչ է քան անընդհատ ֆիզիքական ցաւ և նեղութիւն: Գթուար է որ հոգին քաղցր եղանակներ նուագէ երբ վրթած և ճռնչող լարեր միայն ունի: Հոգեկանը սերտ կապակցութիւն ունի ֆիզիքականին հետ: Գթուար է աղնիւ վարմունք ունենալ եթէ դժնդակ ցաւերով կը տառապիս: Պրկեալ և չար չարեալ ջիղերը բնականաբար չեն նպաստեր անձին կառավարութեան: Սուրբ ըլլալու լաւագոյն ճամբան հիւանդ ըլլալ չէ: Բարեպաշտութիւնը դիւրին է քաջառողջութեան մէջ, ինչպէս դիւրին է արագ ընթանալ հարթ ճամբու մէջ: Աւելի դիւրին է կրօնասէր ըլլալ երբ ֆիզիքական տկարութեան խոնաւ և պաղ մէղեր չեն պատեր մարդոց հոգիները:

Երբ Պօղոսի յաղթական և փառաւոր կենաց վրայ կը խորհինք, շատ ենթադրուի և միշտ տկար էր: Տեւական տկարութիւն մը իրեն ցաւ և դժուարութիւն կու տար: Հետզհետէ բուժուող

հիւանդութիւն չէր, այլ միշտ կը մտար: «Մարմնի խայթոց մը» բառերը շատ յստակ կը ցուցնեն թէ առաքեալն ունէր ֆիզիքական տաժանաւ իւր տկարութիւն մը, իրական և տանջիչ տկարութիւն: Եւ սակայն Պօղոս առաքեալ ունէր ներքին զօրութիւն որով այդ նեղութեան կը դիմադրէր: Նա չընկճիր, չապստամբիր, չգանգատիր: Իւր տկարութիւնը պատրուակ չընէր թերի ըլլալուն կամ թերի գործ տեսնելուն համար: Զայն կը գործածէ ի նպաստ հոգեւոր զօրութեան: Տկարութիւնը չկրնար յաղթել իրեն, այլ ինք կը յաղթէ այնմ: Ահաւասիկ իւր խօսքերը. «Ուստի մեծ յօժարութեամբ առելի իմ տկարութիւններուս վրայ պիտի պարծենամ, որ քրիստոսի զօրութիւնը իմ վրաս հանգչի»:

Պօղոս առաքեալ, որոյ առջև ոչ մէկ պարտականութիւն կրնայ դրուիլ զոր յանձն չառնու անվհեր, որ ոչ մէկ մաշիչ բանտարկութեամբ կ'ընկճի, իւր յաղթական արշաւանաց մէջ չկրնար կասեցուիլ տանջիչ, տաժանելի ֆիզիքական հիւանդութեամբ, որ մարդն ուժասպառ և վատառողջ կ'ընէ: Ամենուն մէջ թաղաւորի նման կը կանգնի, և ամենուն վրայ կը թաղաւորէ:

Հետագայ խօսքը կը բացատրէ Պօղոսի վսեմ և հաղուադիւտ զօրութեան աղբիւրը. «Ամէն բանի կարող եմ անով որ զիս զօրացուց»։ Դիտեցէք որ այս զօրութիւնը չգար իւր անձէն, այլ՝ քրիստոսէ: Ժառանգեալ չէ այն, այլ՝ հաղորդեալ: Ամէն բանի կարող եմ, ոչ թէ ինձմով, այլ՝ քրիստոսով որ զիս զօրացուց:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ ԱՌ ԹՂԹԱԿԻՅՍ

(Ծառ. «Աւետարան» 39 ԲԷԷ)

[Խմբագրական]

Ե. Բարեկամ մը եւս կը հարցնէ, «Աստուած նորանոր աշխարհներ կը ստեղծէ»: Ուրիշ բարեկամ մը, որոյ հետ խօսեցանք մեզ եղած այս հարցման վրայ, «Ն՞ էլէն, պատասխանէ», ըսաւ: Անշուշտ ոչ ոք կրնայ դրական պատասխան տալ այսպիսի հարցման, սակայն կրնանք մեր թղթակցին

յիշեցունել միգամածից տեսութիւնը: Ըստ այսմ տեսութեան ամէն մարմին ի սկզբան օրէնք միգամածի (nebula) վիճակ: Կ'ենթադրուի թէ մեր արեգակնային գրութիւնն ահագին միգամած մ'էր, այնչափ մեծ որ կրնար լեցունել այդ գրութեան հեռաւորագոյն մոլորակին ոլորտը: Կ'ենթադրուի նաեւ որ այս զանգուածն արեգակին նման իւր առանցքին վրայ կը դառնար: Երբ այս միգամածային զանգուածը պղզէր, բնականաբար նաեւ պիտի կծկէր, եւ բնական ծանօթ օրէնքով մը այս կծկումն աւելի արագ թաւալիլ պիտի տար զանգուածին: Արագութեան այս յաւելումը ժամանակ պիտի դար երբ միգամածին արտաքին մասը իւր կեդրոնային գոլորթեան պատճառաւ պիտի բաժնուէր եւ զատուէր բուն զանգուածէն, եւ կ'ենթադրուի թէ մոլորակը կազմուած են այն կոորդինէն որք միգամածին կըծկման միջոցին հեռոյնեւէ բաժնուած են անկէ: Արեգակը դեռ կը շարունակէ կծկիլ, եւ այսպէս միշտ ջերմութիւն կ'ամբարէ, վասն զի կծկումը ջերմութիւն կ'արտադրէ: Արեգակն այս ջերմութիւնը դուրս կ'արձակէ, եւ միշտ պիտի արձակէ մինչեւ որ կծկումը կանգ առնուի եւ ջերմութեան արտադրութիւնը դադարի:

Միգամածից տեսութիւնը չկրնար ասպացուցուիլ, եւ թերեւս սխալ ըլլայ, սակայն դիտող մեծ մասին ընդունելի եղած է: Եթէ ճշմարտէ այս տեսութիւնը, զարգացման զանազան աստիճաններ ունեցող գրութիւնը պարտին կենալ, եւ աստեղագէտք կ'ըսեն թէ գտած են այդպիսի գրութիւններ: Կան անօտար միգամածներ, կան ուրիշներ որոց մէջտեղը կորիզանման մարմին (nucleus) մը կը անհնուի, եւ ուրիշներ՝ յորս այդ կեդրոնական մարմինն այնքան խտացած է որ հասարակ աստղի նման պայծառ լոյս կ'արձակէ: Մի եւ նոյն միգամածին վրայ ու եւ փոփոխութիւն գիտուած է, բայց թերեւս ասոր պատճառն այն է որ փոփոխութիւնը շատ յամր տեղի կ'ուենայ եւ նշմարելի տարբերութիւն մը չերեւիր մէկ դարու մէջ:

Ուրեմն մեր թղթակցին կը պատասխանենք թէ յայտնութիւնը մեզ լոյս չտար այս մասին: Սակայն գիտութիւնը կ'ըսէ թէ արեգակը զարգացման ամէն աստիճանի մէջ գտնուող արեգակնէ եւ գրութիւններէ բաղկացած կ'երեւի, եւ թէ հաւանօրէն կան երկնային մարմիններ որք երկար ժամանակ առաջ միգամածային վիճակէ հեղուկ եւ հաստատուն վիճակի փոխուած են, եւ այժմ գրեթէ ստանալու վրայ են ջերմութեան այն աստիճանը եւ մթնոլորտային այն վիճակը որովք կրնան մեր երկրին արարածոց նման էակներու յարմար բնակավայր ըլլալ:

Անշուշտ եթէ հեռագոտութիւնը երբեք հաստատուն միգամածից տեսութիւնը, այդ եւս կարելի պիտի ըլլայ զօրաւոր հեռագիտակաց շնորհիւ, վասն զի մեր արեգակնային գրութեան բոլոր մարմինք երկարատեւէ հետէ անցած են միգամածային վիճակէ: Սակայն մեծ մոլորակներէն ոմանք, ինչպէս Լուսնի մօտ, այն լուսավայր մոլորակը որ այժմ երեկոյն կ'երեւի արեւելեան հորիզոնին մօտ, հաւանօրէն դեռ հազարաւոր տարեաց պէտք ունին որ իրենց հեղուկ զանգուածն այնչափ պղզի որ կարենայ բուսական եւ կենդանական կեանք մտնեցանել մեր երկրին նման:

2. Քարոզիչ մը երկու հարցումներ կ'ընէ

որովք կը կարծենք թէ կ'ուզէ իմանալ որ ինչ գիտութիւններ օգտակար են քարոզչաց: Ամէն գիտութիւն օգտակար է, եւ քարոզչին հեռագոտած գիտական աստիճանը որքան ընդարձակ եւ զանազանալ ըլլայ, այնքան աղէկ է: Սակայն այժմ անկարելի է ամէն բան ուսանիլ: Մասնագիտաց դարու մէջ կ'ապրինք, վասն զի գիտութիւնն այնքան արագ յառաջդիմած է մեր աւուրց մէջ որ ոչ ոք կրնայ բաւական ընդարձակօրէն ուսանիլ առուել քան մէկ կամ երկու գիտութիւն: Ուրեմն քարոզչին ինչ պարտի ուսանիլ: Թերեւս առանց պահանջել պատրաստութեան իւր պաշտօնին մէջ մտնել փութալու սխալմունքն ընէ, նման այն մարդուն որ արտը հնձել կ'երթայ առանց իւր մանգաղը սրելու համար ժամանակ տալու: Ընդհակառակն, թերեւս շատ տարիներ տայ պատրաստութեան գործին, նման այն մարդուն որ հնձելու նոր մեքենայի մը կը սպասէ Ամերիկայէ, մինչ մէկ կողմէ հնձոց ժամանակը կ'անցնի եւ ցորենը կը փոխ դաշտին մէջ: Կեանքը կարճ է, եւ կարելի է որ տնոր մէկ չափազանց մեծ մասը տրուի գործի պատրաստուելու համար:

Պարտիմք յիշել նաեւ թէ ընդարձակութեան աւելնալն օգտութեան կորուստ կը նշանակէ յաճախ: Մարդ կրնայ ճիշդ այնչափ գորութիւն գործածել զանազին բուծ կողմով զարնելու համար, որչափ սուր կողմով. սակայն բուծ կողմով եղած հարուածին ազդեցութիւնը քիչ է, վասն զի ընդարձակագոյն մակերեսութիւն վրայ կը տարածուի: Պէտք է մասնաւոր ուսումն մը նուիրուիլ: Այն բժիշկը որ գիտութեան ուրիշ ճիւղերու այնչափ ժամանակ կուտայ որչափ բժշկական գիտութեան, երբեք բարձր չկրնար դրաւել իւր արուեստին մէջ: Ու եւ նշանաւոր ուսումնական անձի գրատունը մտէք, եւ պիտի իմանաք թէ ինչ է տնոր գործը: Եթէ բժիշկ է, տնոր գրատուն մէջ պիտաւորաբար բժշկական գիրքեր պիտի գտնէք. եթէ փաստաբան է, իրաւագիտական գիրքեր. իսկ եթէ ուսուցիչ է, իւր ուսուցած գիտութեան վրայ ճառող գիրքեր աւելի պիտի գտնուին: Քարոզչին եւս պարտի վերոյիշեցնել նման իւր ուշագրութիւնը կեդրոնացունել գործին վրայ: Իւր կոչման նպատակն այնքան որոշ է որքան բժշկին կամ ուսուցչին նպատակը, եւ անշուշտ նուազ կարեւոր համարելու է զայն: Ուրեմն իւր գրատունը պարտի ցոյց առլ թէ ինչ է իւր գործը: Սուրբ Գիրքը պարտի ուսանիլ գլխաւորապէս, եւ ընդ նմին մեկնութիւններ, Եկեղեցական Պատմութիւն, աստուածաբանական ու Քրիստոսի թագաւորութեան յաշխարհի յառաջդիմութեան վերաբերեալ գիրքեր:

Եթէ քարոզիչը մոռնայ իւր կոչումը եւ աւելի գիտութիւն քարոզէ քան թէ «Յիսուս Քրիստոսը, ու ան խաչը եղած», հաւատարմութեամբ գործածած չըլլար իրեն յանձնուած աւանդը: Եւ եթէ շարժումն միջոցին միշտ գիտութիւն ուսանի, իւր քարոզները շահեկանութենէ զուրկ պիտի ըլլան, վասն զի մարդ լաւ կրնայ խօսիլ այն նիւթոց վրայ միայն որոց վրայ կը խօսի: Յայտ օգտակար կարգադրութիւն մ'է որ Գոլէճի ընթացքը, որոյ նպատակն է տղայոց միտքը սրել եւ ընդհանուր հմտութիւն տալ, առաջ ըլլայ եւ մասնագիտական ընթացքը ետքը զայ: Մտաց կըթուած

կարողութիւնը այս կերպիւ կ'ուղղուին դէպի մասնաւոր ճամբայ մը: Ոչ թէ ամենէն ուսուալ այլ ամենէն ջերմեանդ քարոզիչը եղած են ամենէն աւելի օգտակար, անոնք որ կը զգան իրենց կոչման մեծութիւնը եւ Աւետարանի պէտքը մարդոց փրկութեան համար:

Սակայն մինչ քարոզիչը մտաց գորութիւնը կը նուիրէ իւր գործին մասնաւոր ուսումնաց, պարտի ընդհանուր ուսումնաց վրայ ծանօթութիւն ունենալ: Քարոզիչ մը որպէս զի օգտակար ըլլայ, պարտի յարգել, եւ ուղիղ եւ մաքուր նկարագրէ ետքը հմտութիւնն է որ ամենէն աւելի կ'օգնէ յարգ վայելելու համար: Պարտի լրագիր կարգալ եւ լաւ տեղեկութիւն ունենալ օրուան դէպքերուն վրայ: Մասնաւորապէս ուսանելի գիտութեանց գալով խնդիրը պէտք է որոշել մասամբ ճշակի եւ մասամբ պարագայից համեմատ: Ընդհանուր Պատմութիւնն օգտակար է վասն զի այդու մարդ ծանօթութիւն կ'ունենայ նախկին ժողովրդոց ինչպէս նաեւ իւր ժամանակին վրայ, եւ Պատմութենէ անթիւ յարմար օրինակներ կրնան առնուիլ որոյժ կու տան կրօնական ճշմարտութեան: Աստեղագիտութիւն, Կենդանաբանութիւն, Բուսաբանութիւն կամ սուրիչ ամէն գիտութիւնը, որոց քրիստոնէական տեսակէտէ կը մօտենանք, մեզ կը զգացունեն Արարչին մեծութիւնը եւ իմաստութիւնը: Եթէ քարոզիչը լաւ տեղեկութիւն ունենայ իւր ժողովրդեան զարոցին մէջ ուսուցուած գիտութեանց վրայ, ուսուցչաց եւ շաշկերտաց յարգանքը կը դրաւէ եւ կրնայ դատել նաեւ թէ զարոցը լաւ կը կատարէ իւր պաշտօնը: Եթէ տեղեկութիւն ունի իւր ժողովրդեան անդամոց ըրած ու եւ մէկ գործին վրայ, եւ կրնայ երկրագործին հեռահեկան խօսակցութիւն ունենալ երկրագործութեան նկատմամբ, եւ այսպէս նաեւ այլոց հետ, այդ եղանակաւ կը հաստատէ համակրութեան կապ մը որ կ'աւելցունէ իւր բարիք գործելու կարողութիւնը: Եթէ ու եւ գիտութեան համար մասնաւոր սէր ունի, թող այդ գիտութեան հետեւի, սակայն պարտի հոգ տանիլ որ այդ պատճառաւ զանց չընէ իւր կոչման մասնաւոր ուսումնները:

Կը վախճանք թէ մեր թղթակցին բաղձացած պատասխանը չտուինք: Նա կը խնդրէ որ ցանկ մը տանք այն ուսումնաց որոց քարոզիչ մը պարտի հետեւիլ: Չենք կարծեր թէ օգտակար է այսպիսի ցանկ մը տալ բոլոր քարոզչաց համար: Խնդիրը պարագաներէ կախում ունի: Ու եւ ուսում լաւագոյն է քան մտաւոր ծուլութիւն, որմէ կը յուսանք թէ մեր պաշտօնեայ եղբորք կը խորշին, որպէս անդամալուծութենէ, վասն զի այդ ծուլութիւնը յառաջ կը բերէ մտաւոր անդամալուծութիւն:

(Շարունակելի)

ՈՍԿԵՐՑ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արդէն ծանօթ է թէ այժմու վերաբուծութիւնն ինչ ճարտարութեամբ կարող է ծածկել մարմնային պահպանութիւններ որ ի ծնէ են կամ արկածից արգիւնք, դնելով մօրթոյ կոորդինէր մարմնոյն այնպիսի մասանց վրայ որոց նորոգ արտադրելու գորութիւնը թոյլ կու տայ ընել զայս: Հասարակ վերաբուծական գործեր են արուեստական չքնաղ քիթեր, արտեւանուներ, չրթուներ, եւ այլն: Բայց նուազ բարեբաղդ է արգի պահպանու-

դաւան վերաբերութիւնը դարմանելու մէջ խեղանդամութիւնները՝ որք ըստ մեծի մասին կ'աւերեն մարդկային մարմնոյն ձեւը եւ կ'եղծանեն գործելու կարողութիւնը, այսինքն այնպիսիք որ կապակցեալ են ոսկրներուն հետ փոխանակ այն ոսկրաց որ կը խախտին բուն աշխատութեամբ, կամ որք հիւանդութեան պատճառաւ պէտք կ'ունենան հանդիման իրենց սեղերէն՝ յառաջագոյն չէին դրուել ուրիշ ոսկր ո՛չ բնութեանէն եւ ո՛չ արհեստէն, եւ յաճախ մարմինը կը կորուսանէր կարեւոր անդամ մը։ Անտարակոյս ոսկրաց մէջտեղերը դռնուած փոքր բացուածքներ յաճախ դռնուած են յաջողապէս, ներմուծելով ոսկրային նիւթ մը։ Եւ սակայն բոլոր այնպիսի ձեռնարկը որոց նպատակն է նոր ոսկրներ գոյացունել սկզբնականութենէ տեղը, միայն մեր աւուրց մէջ պատկուած են յաջողութեամբ։ Առաջ, երբ վերաբոյժը ուղէր լաւագոյնս պնդացունել կոտրած ոսկր մը աւելի քան որչափ կարելի էր կապելով, կը գործածէր փղոսկրեայ բւեռները՝ կոտրներն իրարու կցելու համար, եւ մինչեւ անգամ կը զիմէր Նիւթով պտտեալ երկաթեայ բւեռներու եւ պտտեալ տակներու, որով ոսկրը կրնայ բերուիլ յարմար զիւրքի մը։

Փոթեքսոր կըլք առաջինն եղաւ ձեռնարկելու ներմուծել բան մը որ անշնչաւ պիտի լինէր ոսկրաց գործողութեանց, երբ մեծապէս վնասուէին, օրինակի աղաղաւ, հրապէսի գնտակով ջախջախուելով, կամ երբ քանի մը տեղերէ կը կոտրէին, կամ վնասուէին հիւանդութեան բերմամբ, եւ որ թերեւս կ'արդիւնէր անդամահատութիւնը։ Այս նպատակաւ ոսկրաց խոռոչներուն մէջ ներմուծեց անամէջ փղոսկրեայ դաւազաններ, եւ ասոնք հաստատեց խաչաձեւող կոտրներու միջոցաւ, կամ անոնց ծայրերը ծածկեց փղոսկրեայ զլանով, այնպէս որ պակասեալ ոսկրաց տեղը կը լցուէր։ մեթոս՝ որ հակառակ ծուծին ճամբային փակուելուն, շատ լաւ յաջողեցաւ։ Կըլք մինչեւ իսկ աւելի յառաջ գնաց եւ հնարեց ճարտարութեամբ նաեւ յօդուածներ, եւ հաստատեց ըստ վերոգրելոյն, որք կը լցունէին պակասեալ բնական յօդուածներուն տեղը, եւ որք, կ'ակնկալէր թէ, պիտի գործէին թէ պատշաճ անուրդ եւ ապաքինութեան ժամանակ տրուէր։

Միւս եւս քայլն եղաւ ներմուծել ողջ եւ ապրող ոսկրներ։ Հակառակ այս փորձարկութեան վրայ հիմնեալ յուսոց, յաջողութիւն չեղաւ, վասն զի յանցանել ժամանակին այս ճարտարութեամբ ներմուծեալ կոտրները ծծուեցան կազմութենէն կամ մերժուեցան իբրեւ օտար մարմինք, եւ կարող չեղան կատարել իրենց պաշտօնը ինչպէս կը յուսացուէր։ Բաց աստի, ողջ ոսկրներու ներմուծմամբ միշտ վաճառք կար այսուցանալու եւ ուրիշ հիւանդութեանց։

Ողջ ոսկրներով փորձին այս անյաջողութենէն թեկադրուեցաւ փոխանակ նոցա սառուցեալ ոսկրներ գործածելու գաղափարը։ Արդէն ինկատ առնուած էին ոսկրաց մէջտեղ պտրտող մնացած միջոցները սառած ոսկրներու բեկորներով լցունելէ ձեռք բերուած բարի արդիւնքը։ Տր. Բեօմմէլ, ի Համպուրկ, յաջողակ փորձեր կատարած էր այդ սկզբամբ գործելով, եւ գաղղիացի բժիշկ մը, Լը Տանթիւ, աւելի յառաջ գացած էր, ոսկրաց բաւական կորստեան տեղը լցունելով ներմուծմամբ սառած ոսկրի, եւ այսու արգելելով ամբողջ անդամին մաշումը։ Տասն-

եւից տարեկան տղայ մը արկածի մը հետեւանօք կորուսած էր իւր սրունից եւ աղբրին ոսկրաց ամբողջ ստորին ծայրը եօթն հարիւրքամիւթ երկայնութեամբ։ Տր. Լը Տանթիւ անոնց տեղ փոխանակեց հորթի մը միակ ցուրտ սառած ոսկրը որոյ վրայ խնամով կարեց ոսկրը պատող թաղանթը։ Դարմանման միջոցին ոսկրը անշարժ պահուեցաւ, եւ վեց շաբաթ յետոյ ոսկրը սկսած էին ձուլուիլ իրարու հետ, երեք ամիս յետոյ հիւանդը բուժուելով մեկնեցաւ հիւանդանոցէն, տէր լինելով պիտանի չարժական յօդուածի մը՝ դարչապտրին եւ նոր ոսկրին մէջտեղ։

Ոսկր պատրաստելու ժամանակ յարմար մեծութեամբ հատ մը կ'առնուի նոր մորթուած կովէ, հորթէ, ոչխարէ կամ այծէ եւ կը հանուի մորթը եւ ծուծը։ Լաւագոյն է կովու սրունից եւ աղբրին ոսկրը։ Ոսկրք կը ձեղձուին պտտած կտորներու եւ կը դրուին քլորաջրաւ թթուոյ (Ponceau) մէջ եւ այսպէս կը սառնին։ Յետոյ կը լուացուին մաքուր ջրով։ Եթէ ոսկրք կորուսանին իրենց կաւիճը, աճառը կը մնայ տակաւն պահելով անոնց ձեւը։ այնուհետեւ քառանկոյն ժամ դրուելով լուծուածի (solution) մէջ որ կ'ազատէ զայն մանրաձէներէ, յետոյ կը պահուին յովաւորի (iodine) մէջ։ Յայնմամբ այս ոսկրք պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուին փոխանակելու մարդկային ոսկրներն ըստ ամենայնի։ Վասն զի կրնան գործածուիլ այլ եւ այլ հիւանդութեանց եւ պիտոյց համար, որպիսի են, այտուցախտ, ծուծի բորբոքում, սպիտակ այտուցք, կամ ջախջախուալ հրազենքով դարձուած ոսկրաց տեղ, եւ այլն։ միայն եթէ նախկին ոսկրը պատող թաղանթը կրնայ պահուիլ, Հարկաւ մեծագոյն դերը կը կատարէ հզօրագոյն հակափտականը։ Հիւանդին նորահասակ լինելն եւս մեծապէս կ'օգնէ ստոյգ յաջողութեան։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Քոան տարի յառաջ դիտուեցաւ եւ ուրիշ շատեր քաջ գիտէին թէ լուրը երեւոյթիւնէն զորս գորութիւնն կրնայ առնուլ՝ երեկտրականութիւնը պիտի ըլլայ նախընտրելին գործնական այլ եւ այլ կիրառմանց համար։ Գիտէին թէ երեկտրականութիւնը գիւրաւ կը մեկուսացուի, արագ կը փոխադրուի, եւ ըստ կամս կը վերածուի շարժիչ զօրութեան, լուսոյ կամ ջերմութեան, եւ օգտակար է միացունելու կամ բաժնելու համար քիմիապէտին տարրերը։ Այսու ամենայնիւ, ինչ որ կրնար ըլլալ մարդոց ընտրելագոյն եւ արեւելեական սպասարկուն՝ կը գործածուէր յայնմամբ գրեթէ ոչ ուրիշ բանի համար, բայց եթէ հեռագրալուր հաղորդելու եւ ստորին մետաղներ արծաթով կամ ոսկով պատելու համար։ Այսօր, վերջապէս, երեկտրականութիւնն սկսած է կատարել իւր պաշտօնն իսկապէս, կը ծառայէ գործարանաց եւ հանքերու մէջ եւ կը կատարէ առանին բազում տաժանելի գործեր։ Քաջաքաց մէջ հանրակառաց կ'ընծայէ նոր մաքրութիւն, եւ կանոնաւորութիւն շարժման կամ կասեցումն։ Կու տայ իւր պայծառ լոյսն հեռոյհեռ առաւել առատութեամբ, եւ իւր սաստիկ տաքութեամբ կը կարողացունէ մետաղագործը ձեւակերպել եւ միացունել պղինձը եւ պողովատը որպէս թէ գործածէր կնքամում։ Երեկտրականութեան դարը պիտի սկսէր յայնմամբ միայն երբ այն գաղափարի գորութիւնն արտադրուէր սպասմամբ

հանքածիոյ փոխանակ թանկագին զինկի։ Այս արդիւնքը տակաւ առ տակաւ յառաջ եկաւ զարգացմամբ Ֆարադէյի երեկտրամագնիսական մեքենային, որ գործնականապէս կատարեալ է այսօր։ Երեկտրականութիւն արտադրող այս մեքենան (dynamo) կը գործածուի նաեւ իբրեւ շարժիչ գորութիւն գործարանաց եւ փողոցի կառայ։ Միացեալ Նահանգաց փողոցի երկաթուղեաց վրայ փոխադրութեան քառասուն հարիւրքորդը երեկտրականութեամբ կը կատարուի այժմ։ Եւ ուղեւորութեան արագութիւնը կը սահմանաւորուի նկատելով ապահովութիւն միայն եւ ոչ ձիւրու գնացքը։ Շօգուլ վարեալ վայրաշարժի հետ մրցելու համար կը շինուի այժմ երեկտրաշարժ նորահար մեքենայ մը որ պիտի ծառայէ իբրեւ առաջնակարգ վայրաշարժ։ Եթէ յաջող այդ, պիտի ներմուծէ նորութիւն մը, — երեկտրական երկայնաձիգ երկաթուղիներ։

Որովհետեւ երեկտրականութիւնը սովորաբար կ'արտադրուի շոգեշարժ մեքենայից օգնութեամբ, այս մեքենայից շինութեան եւ գործածութեան մէջ նոր յառաջդիմութիւնք ոչ նուազ կարեւոր դեր ունեցած են երեկտրականութիւն արտադրելու մէջ քան երեկտրամագնիսական մեքենային կատարելագործումը։ Երեկտրական մեքենագործը, ի նկատի ունելով ծովային ուղեւորութեանց համար յօրինուած մեքենայից լաւագոյն օրինակները, այժմ կը հնարէ ահագին մեծութեամբ մեքենայ մը եւ ի շարժման կը դնէ զայն սաստկապէս ճնշեալ շոգուով, որ անգայտացեալ կը գործածուի երեկտրաշարժ շոգեշարժներու մէջ։ Հետեւանքն այն է թէ նա շարունակ կը մօտենայ դէպ ի կէտն ուր կէս քաշ լաւ հանքածուր ժամ մը պիտի արտադրէ մէկ ձիւ ոյժ։ Այսպիսի մեքենայք, եթէ խուճը խուճը դեռուելին մեծ քաղաքներու արուարձանաց մէջ եւ ուղղակի հաղորդակցին երեկտրամագնիսական մեքենայից հետ, պիտի կրնան արտադրել այնքան աժան երեկտրականութիւն որ խնդրանքը պիտի ընդարձակի անհունապէս։ Արդարեւ, ի բաց թողնով չնչքեր տաքցունելու եւ թերեւս կերակուր եփելու պէտքերը, չկայ ուրիշ պէտք մը որոյ համար գոհացուցիչ պատճառ գտնուի վառելի նիւթեր սպառել քաղաքաց մէջ։ Ծոն վան վէքը, առաջնակարգ մասնագէտ երեկտրականութեան ի նիւ Եորք, կը հաշուէ թէ երեկտրականութեան արդի գինն ի նիւ Եորք իջնելով պիտի հաւասարի առ առաւել իւր մէկ չորրորդին, եթէ քաղաքն ընդունի երեկտրականութեան հոսանքն այնպէս որպէս կ'ընդունի այժմ ջրոյ հոսանքը։

Ինչպէս երեկտրականութիւն յառաջ բերելու նոյնպէս եւ զայն փոխադրելու մէջ, հնարագիտութիւնը վերջին տարիներու մէջ շարունակ դէպ ի կատարելութիւն կը զիմէ։ Որովհետեւ սաստիկ ճնշման ենթարկեալ երեկտրական հոսանքն կը փոխադրուի գրեթէ նոյնչափ լաւ որչափ թեթեւ ճնշման ենթարկեալ հոսանքը, հարկ էր հնարք մը որով կարելի ըլլար դիւրաւ փոխարկել թեթեւ ճնշումը սաստիկ ճնշման։ Այս պէտքն կը լցուի փոխարկող կոչուած գործոյ մը միջոցաւ։ որ, առնելով երեկտրականութեան այլք մը եւ հասցունելով զայն կայծակի սաստկութեան, յապուշ կը կրթէ հանդիսատեսը։ Նոր եւ պատուական կազմութեամբ յօրինեալ փոխարկողներու պէտք է ըստ մեծի մասին վերադրել այն համբաւաւոր

գործը, զոր երկտրականութեան դերմանայի մասնադէտը կատարեցին անցեալ ամառ: Լուսնին է Ֆրանքֆորթ, որոց հետաւորութիւնն է 110 միլիոն, փոխադրեցին երկտրական հոսանք մը 28 առ հարիւր կուրստեմբ միայն: Այս հոսանքն հայթայթուեցաւ Նէքքըր գետոյն մէկ սահանքէն: Այս պարագան կու տայ մեղ խորհիլ թէ երկտրականութիւնն յԱմերիկա ո՛րչափ ընդարձակ առարկէզ ունի իւր առջեւ յօդուտի կիր արկանելու համար զարդիս ի զուր վազող ջուրը անսահման զօրութիւնը: Վասն զի ուր ուրեք հնար է գնել թել մը, ճախնի կամ անտառի մէջ, գետի կամ անդունդի վրայ, անդ կրնայ ջրոյ զօրութիւնն իբրեւ երկտրականութիւն փոխադրուիլ չնչին աշխատութեամբ եւ հանածոյի կամ երկրի չնչին կորստեամբ:

Երկտրականութիւնը, այն սկզբնական պաշտօնով զոր ունէր իբրեւ քիմիադիտի օգնական, միշտ կ'ընէ նորանոր յառաջդիմութիւններ: Պարզ կերպով գործածուած երկտրական հոսանքը տեղի չթողուր նախնի ներքի եւ կնճռոտ գործողութեանց, ինչպէս յայտնի է նորահնար եղանակէն որով կը ստացուի կիզողական պոտաս եւ սպիտակացուցիչ փոշի: Կը մաքրէ մետաղներն այնպէս որպէս ջերմութիւնը չէ կարող մաքրել, եւ ուստի երկտրականութեան մասնագիտաց կ'ընծայէ եղական հաղորդիչներ: Ուղղուելով այն իրաց վրայ, զորս մետաղագործը սովոր էր համարիլ անպիտան աւելորդներ, կը հաւաքէ պղնձի, արծաթի եւ ոսկւոյ մասնիկներ, որ հոսակ ուրեմն կը ներկայացունեն բաւական արժէք:

Ա. Չ. Բ. Բ.

Մարդկային մարմնոյ գործարաններէն ոչ մին այնչափ ենթակայ է բաղմամբիւ տկարութեանց որչափ աչքը: Բժշկական գրոց մէջ կը յիշուին աւելի քան քառասուն այսպիսի հիւանդութիւնք:

Ոմանք կը միտին մասնական կամ ամբողջական կուրուութեան: Ոմանք տարափոխիկ են սաստկապէս: Ոմանք յատուկ են մանկութեան ծաղիկ հասակին, եւ ոմանք՝ ծերութեան: Ոմանք կը պատահին ուրիշ հիւանդութեանց պատճառաւ, ոմանք կը ծագին բուն իսկ աչքէն եւ ոմանք արգիւնք են արտաքին վիրաց: Ոմանք յառաջ կու գան աչաց անպատշաճ գործածութենէն, եւ ոմանք՝ ուրիշ գործարանաց չարաչար կիրառումէն: Ոմանք մասամբ կամ ամբողջովին բուժելի են եւ ոմանք՝ ոչ:

Որովհետեւ երկու աչք ունինք, միոյն կորուստն այնչափ չ'ընտան տեսութեան: Իմաստուն եւ բարի կարգադրութեամբ երկու աչք արուած է մեղ, վասն զի տեսութեան գործարանը շատ արկածներու ենթակայ է արաքուստ եւ շատ հիւանդութեանց ի ներքուստ:

Աչաց յարգը լիովին չ'ըմբռնուի երբեք մինչեւ տկարանայ կամ վնասուի բոլորովին: Սակաւը դիտեն թէ աչքն է մեքենական կնճռոտ կազմութեամբ գործարան մը յոյժ առաւել բազմադրեալ եւ փափուկ քան ամենէն թանկագին ժամացոյցը: Հասարակ դպրոցաց մէջ տղայոց եւ պատանեաց կը թողուի չարաչար գործածել գայն կարի վտանգաւոր կերպով: Կը թուի թէ ուսուցիչը կատարելապէս անտեղեակ են այդ զեղծման աղետաւոր հետեւանաց:

Չենք ուզեր խօսիլ հաղարաւորներու վրայ որ անյոյս կերպով կուրացեալ են,

բայց թող ոք այցելէ այն բազում հիւանդանոցներն յորս կը գործանուին աչաց տկարութիւնք, եւ տեսնէ անթիւ հիւանդները որ շարունակաբար կը դիմեն այն հաստատութիւնները, թող այցելէ նաեւ բաղմամբիւ տկարացողներու գործատեղիները եւ տեսնէ զայնս, կէս օրէն յառաջ եւ յետոյ, լի հիւանդներով որք համբերութեամբ կը սպասեն իրենց կարգին, յայնժամ պիտի զգայ անշուշտ թէ ընդհանուր հասարակութեան համար ո՛րքան ստիպողական կարեւորութիւն ունի աւելի խնամով եւ զգուշութեամբ գործածել աչքը:

Կրթական հաստատութեանց նախատինք է որ ուսանողք կ'ըլլեն այն հաստատութիւններէն աչօք տկարացեալ, կամ կարճատեւ, եւ աղայք իսկ որոց տարիքն հաշիւ աւելի է քան տասներկու՝ յիշեանս գերի կ'ըլլան ակնոցներու, որք յանցելուն կը համարուէին ծերոց գրեթէ յատուկ նշան եւ բնու: Պէտք է յիշել թէ կարճատեւութիւնը չէ պարզ դժպտեհութիւն, այլ անկարգութիւն, որ ի վերջոյ կը տանի տեսութեան գործարանաց խանդարման:

Աչաց ծանրագոյն հիւանդութիւններէն ոմանք կ'անցնին մէկ աչքէն միւսին: Չայս խափանելու եւ տեսութիւնը պահպանելու համար, հին սովորութիւն է հանել հիւանդացեալ աչքը եւ փոխանակ անոր գնել ապակեայ՝ աչք մը: Սակայն արհեստական աչքերն կ'ըլլան շատ անգամ գրգռման աղբիւր: Ուստի վերջերս առաջարկուեցաւ կտրելով բաժնի տեսութեան ջիղը, որոյ միջոցաւ հիւանդութիւնը կ'անցնի, կը կարծուի, մէկ աչքէն միւսին: Հարկաւ ինչ ինչ հիւանդութեանց ժամանակ տակաւին անհրաժեշտ է հին գործողութիւնը:

ՄԱՆԿԱՆՅ ՀՈԳՏԱՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԳԱՂՂԻԱ

Գաղղիացի քաղաքագէտք, այլ եւս անյոյս ըլլալով աճեցունել իրենց երկրին մէջ ծննդոց թիւը, դարձուցած են իրենց ուշադրութիւնը ծնած սակաւաթիւ մանկանց պահպանման: Եւ վերջերս քանի մը շատ խիստ օրէնքներ դրուեցան: Սաստիկ պատժոյ սպառնալեօք արգելեալ է հիմա, առանց արտօնեալ ըլլալու վկայեալ բժշկի գրաւոր հրամանաւ, որ եւ իցէ հաստատուն կերակուր տալ մանկանց, որ դեռ չեն մէկ տարեկան: Դայեակներու արգելուած է նաեւ որ եւ իցէ առթիւ կամ պատրուակաւ գործածել, իրենց խնամոց յանձնուած մանկանց սնուցման ժամանակ, որ եւ իցէ կաթնաչիշ որ ունի ձգախիթեայ խողովակ: Բանի մը ամիս յառաջ Տր. Լըտէ, քարտուղար մանկանց պաշտպանութեան հսկող գերագոյն յանձնաժողովոյն, Գաղղիոյ Ներքին գործոց նախարարէն հրաման ընդունեցաւ ըննել եւ տեղեկագրել այլ եւ այլ կերպերը, որովք հնար է բարւոքել Փարիզէ ի գաւառս ղրկուած կաթնիկ տղայոց փոխադրման պայմանները: Չան ի գործ կը դրուի նաեւ բաժնալ վարձքով մանուկներ ղրկեցունելու դրութիւնը, եւ ստիպել գաղղիացի կամ մանուանդ փարիզեան մայրերը՝ անձամբ սնուցանել իրենց մանուկները:

Կատարութեան սոյն անօրինութիւն ըստ մեծի մասին արգիւնք է Տղայոց Պաշտպան Ընկերութեան անդամոց գրգռմանց: Այս ընկերութիւնն է տակաւին նոր կազմակերպութիւն, որոյ նպատակը բացորոշ կը տեսնուի իւր անունէն: Ընկերութեան նախագահն է Տր. Բոշար, որ շատ տարի քարոզած է մանկանց հոգատարութեան աւետա-

րանը: Նախ նա հնչեցուց աղգարար փողը թէ կը նուազի Գաղղիոյ բաղմամարդութիւնը, բայց անոր ձայնն ընդ երկար եւ զաւ «ձայն բարբառոյ յանապատի»: Ութ տարի միայն յառաջ, երբ հրապարակային ատենախօսութեան մը մէջ գուշակեց թէ Գաղղիոյ ժողովուրդը պիտի դադրի աճելէ յառաջ քան դարուս վախճանը, ծաղու առարկայ եղաւ, եւ մամուլը կոչեց զնա չարագուշակ: Սակայն այս մարգարէութեան ճշգրտութիւնն յայտնուեցաւ աւելի կանուխ քան զոր նա կ'ակնկալէր: Տր. Բոշար, գլխաւորապէս իւր ջանիւք եւ իւր աղգարար բանից աղգեցութեամբ հիմնեալ այդ ընկերութեան մի նոր գումարման մէջ, ըսաւ թէ ամէն տարի Գաղղիա կը կուրուսանէ 250,000 մանուկ, եւ թէ իմաստուն խնամօք հնար է փրկել այս մանուկներէն գէթ 100,000ին կեանքը: Այս մանուկներն աւելի թանկագին են զարդիս, վասն զի Գաղղիա ոչ եւս կրնայ հանդուրժել անոնց կորստեան, այնու զի մէկ տարուան մէջ մահերու թիւն է գրեթէ քառասուն հազար աւելի քան ծննդոցը: Դիւրին չէ, ըսաւ, յաւելուլ ծննդոց թիւը, բայց հնար է նուազեցունել՝ մանկանց մահերու թիւը: Եթէ արգելուի մահն 100,000 մանկանց զորս կարելի է փրկել, կամ եթէ փրկուի կէսն իսկ այն մատաղ տղայոց որ այժմ յուժկէսս զոհ կ'երթան տգիտութեան կամ անփութութեան, Գաղղիա շուտով կ'ըլլայ վերստին բաղմամարդ: Բայց այդպէս աղատեալ տղայոց բազումք, քաղաքացեաց համագումարն յաւելլով հանդերձ, պիտի չըլլա՞ն արդեօք տկար անձինք, որոց պահպանումը ծառայէ մանուանդ նուազեցունել աղգին իրական ոյժը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԿԱՄԱՌՈՐ ՏՐՈՑ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

1. Տոբ+ են փոխանցելի նիւթական բարիք մը տալ ուրիշին: Զորօրինակ, Սողոմոն կ'ըսէ (Առակ. ԻԲ. 9), «Աղէկ աչք ունեցողը... իր հացէն աղքատին կու տայ»: Այս տրուելու բանը, քանակը եւ ընդունող անձը եթէ որոշեալ են իշխանութենէ, աուրքը կ'անուանենք ստիպողական կամ ակամայ, այնու զի չ'ընտան մեր կամքէն չէ կախեալ: Եւ մինչ իսկ հակառակ մեր կամաց ձեռնհաս իշխանութիւն կը ստիպէ զմեզ ի վճարել: Այսպիսի են մեր երկրի կառաւոյց եւ բերքերու տուրք: Ենթադրեալ կայ նաեւ աղքատաց համար ստիպողական տուրք ինչ, որպիսի է ի Տաճկաստան կրթութեան տուրք:

Այլ կան եւ կամայ տուրք, որոց վճարման համար իշխանութիւն չստիպեր, այլ միայն կրօնի պաշտօնեայք կը յորդորեն: Ոչ այնու զի չենք պարտաւոր, այլ զի այսպիսի տրոց պարագայք ճշգիւ չեն սահմանեալ յօրինաց պետութեան: հապա տասնք թողուած են մեր պարտադրացութեան եւ մտաց ընդունակութեան: Այսպիսի էին Իսրայելացւոց տուրքերն զորս պիտի տային Ղեւտացւոյ, տաճարի եւ աղքատաց: Այսպիսի են մեր մէջ աղքատաց եւ եկեղեցական տուրքեր:

2. Աստուածային իմաստութեամբ է եւ օրէնսդիրներու հանճարեղ խորհրդով որ տուրքեր այսպէս երկու, ակամայ եւ կամայ, կարգի են բաժանեալ: Ասոնց մին կամ միւսն եթէ չըլլար, մարդկային աղգ չէր դարձանար այնքան լաւ որքան եղեր է եւ կ'ըլլայ այս երկու տեսակ տուրքեր տա-

չով: Քանզի մարդ բնականապէս է ծոյլ քի կատարել մանաւանդ պարտիս, նաեւ անձնասէր, ընչասէր, որով երբեք չուզեր տալ ուրիշին իր ունեցած բարիքը: Ուստի եթէ արոյ ոմանք չըլլային ստիպողական, դէթ մեծագոյն մատամբ մարդիկ պիտի ըլլային պարտազանց: Հետեւապէս պիտի չըլլային դրամ եւ պիտոյք ի կազմել եւ վարել քաղաքական իշխանութիւններ, հապա պիտի մնային ազգեր ի բարբարոսութեան եւ զըրկեալ բազմապիսի վայելքներէ, զոր քաղաքակրթութիւն կը ծնանի:

Ուստի որքան զարգանան ազիւնք եւ ժողովուրդը, կամ որքան բարձրանայ քաղաքական կեանք, այնքան կ'աւելնան եւ ստիպողական պարտք: Այս զարգացումն է պատճառ մը, ահա, որ մեր Տաճկաստանցոց քաղաքական տուրքեր աւելցան, եւ պէտք է աւելնան ըստ զարգացման, որպէսզի ունենանք մեծ քաղաքացի մէջ նաեւ հիւանդանոցներ, անկեղանոցներ եւ նման հաստատութիւններ ի պետութեան խնամեալ, որպէս կան ուրեք ուրեք արհեստանոցներ եւ որբանոցներ: Բայց եւ այնպէս պետութիւն որքան ալ որ հոգայ, դեռ պիտի մնան եւ կան բազմաթիւ պիտոյք ժողովուրդեան ի խնամա բարեբարաց կամաւոր տրօք խնամելի:

3. Քանզի եթէ ամէն բան ընէր իշխանութիւն, ամենայն տուրք եւս կ'ըլլային ստիպողական: Եւ եթէ ոչինչ մնար կամաւոր արօք կատարելի, բարեբարք պիտի զրկուէին բարոյական պէսպէս հաճոյքէ: Զոր օրինակ, եթէ քրիստոնեայք յօրինաց անտի ստիպեալ ըլլային տարեկան այսքան տուրք տալ Եկեղեցոյ, այդ պիտի ըլլար իբր կրօնական տուգանք: Եւ չպիտի վայելէին քաղցր զգացմունքը, զոր կ'ունենան երբ իրենց կամաւոր նուէրներ կը բերեն եւ Դաւթի հետ Տէրոյ կ'ըսեն, «Զքոյս ի քոյոց քեզ մատուցանեմք»: Կամ եթէ մեծատունք ստիպեալ ըլլային այսքան ստակ տալ աղքատաց, չպիտի ըլլային փորձառու խզի բերկրանաց, զոր կը զգան երբ կամաւորենց աղքատները կը յիշեն: Կարօտելոց ստիպմամբ օգնել կը բերէ ոչ թէ բերկրանք, այլ նողկանք: Այլ երբ կու տան իրենց ազատ ընտրութեամբ, կը զգան վստմական ինչ, եւ աւելին ընելու փափաք:

4. Այսպիսի կամաւոր տուրք են բաժանելի իւրեանք եւ իւրեանք: Կրօնական կ'անուանենք աստ զտուրս, որովք կը խնամուին եկեղեցական պաշտօնեայք եւ չինուածք: Ասոնք եթէ վերաբերին ի պէտս տուրք տուողներու, պատշաճապէս կ'անուանին ներքին կամ եկեղեցական տուրք, բայց եթէ դորձածուին ի պէտս այլոց, սովորաբար կ'անուանին արտաքին կամ առաքելական տուրք: Այս վերջինն է մանաւանդ Քրիստոնէութեան յատուկ. այն առաջինը, սակայն, ամէն ազգաց հասարակ, ըստ որում ամէն ժողովուրդ ունի կրօն, որոյ ներքին ծախուց օգնել պարտ է հասարակութեան ըստ աստիճանի կարեաց եւ պարտազգացութեան: այնպէս զի ժողովուրդ որքան կարող ըլլայ եւ կրօնասէր, այնքան որոշ եւ մեծ կ'ըլլայ գումար ծախուց եկեղեցական գործոց:

Յորմէ հետէ Քրիստոս իր առաքելոց ըսաւ, «Երթաք յաշխարհ ամենայն, եւ քարոզեցէք զաւետարանն ամենայն աւարածոց»: Եկեղեցին որդեգրեց պարտիս առաքելութեան: Յառաջին դարէ անտի, ըստ յարմարութեան վիճակի, եկեղեցին

գործադրել կը նկրտի այս տէրութեան պատուէրն: Հաւատացեալք երբեմն անձամբ կ'երթային տանիլ Աւետարան, ուր որ կըրնային բանիւ բերանոյ քարոզել: ապա սկսան զրաւոր բանը զրկել: Եւ մանաւանդ վերջերս կազմուեցան առաքելական կամ միսիոնարական ընկերութիւնք: Մասնաւոր եկեղեցիք եւ անհատք որքան լեցուին Քրիստոսի ոգով, այնքան աւելի անձնանուէր կ'ըլլան ի կատարումն այս պարտուց, եւ որքան հարստանան այնպիսի քրիստոնեայք, այնքան կը ճոխանան այսպիսի ընկերութիւնք, որ եւ կը խառնուին բարեխրական գործերու:

5. Բարեխրական են տուրք որ կը գործածուին այլոց մարմնական եւ մտային բարելաւութեանց համար: Մարմնական պիտոյից ոմանք են բացասականք — մոլութենէ, մոլորութենէ եւ անտերէ ազատիլ: ոմանք են դրականք — յաւելուլ բարիս եւ ընել բարեբաստիկ: Ասոնք են հիւանդաց բժշկութեան եւ արեւցողներու դարման, որոց համար կ'ըլլան հիւանդանոցք, աղքատաց այցելու եւ զինեհատութեան ընկերութիւնք: Կ'ըլլան եւ օդնութիւնք արկածելոց երկրաշարժի, հրդեհի եւ սովելոց: Այսպիսեաց վերջին տարիներ սկսան հին ժամանակներ եղածներէ աւելի օգնութիւններ ըլլալ, նոյն իսկ ի Տաճկաստան, ի ինչամս վեհ: Սուրբանի, վեհապետին մերոյ: Բայց այս կարգի դեռ շատ պիտոյքներ կան եւ կը մնան ձեռնտուութեան բարեբարաց: Եւ այս իսկ է փափաքելի բարեօքմանց մի կարեւոր տեսակը:

6. Բարեխրական գործոց երկրորդ տեսակն է իւրեանք: Այս եթէ մեր ազգայնոց, մերձակայից համար է, կ'անուանենք ազգային եւ առ տնին դաստիարակութիւն: Եթէ ասոնցմէ դուրս հետաւորաց համար ըլլայ, կ'անուանենք ազգաց եւ օտարաց կրթութիւն: Այս կրթութիւն եւ այն դաստիարակութիւն կ'ըլլան բանիւ եւ գրով, ի գործոցի եւ հրատարակութեամբ: Արհեստական եւ ուսումնական զարոյցք եւ միջոցք եւս կան, որք մասամբ են մտային եւ մասամբ մարմնային: Ասոնց պէս խառն համարելի ուրիշ բարեխրական գործեր ալ կան: ամենեքին կարօտ եւ արժանի կամաւոր տրոց բարեխրաց: Յիշեալները կը ցուցնեն թէ որքան ընդարձակ է գաշտ բարեխրութեան, որ եթէ ըստ արժանւոյն մշակուի, կը բերէ այնպիսի դոնացոյցիչ արդիւնք, որ ըստ Քրիստոսի, ապաքէն «ան որ կը հնձէ՝ վարձք կ'առնէ, ու յաւիտենական կենաց պատու կը ժողվէ, որ սերմանողը ու հնձողը» — տուողն ու ընդունողը — «մէկտեղ ուրախանան»: (Շարունակել)

Զմիւռնիա
Ա. Մ. ԻԳՆԱՏԻՍԻԱՆ
ՀՐԱՄԲ
4.

Քրիստոս ոչ միայն կը հաւատար եւ կը հաստատէր թէ ինք հրաշագործ մ'էր, այլ նաեւ կը պնդէր թէ ինք եւ Հայրն Աստուած մի էին, ինչպէս որ հետեւեալ խօսքն կը յայտնէ. «Եթէ ոչ գործեմ զգործս Հօր իմոյ, մի հաւատայք ինձ: Ապա թէ գործեմ, թէեւ ինձ ոչ հաւատայք, սակայն գործոցն հաւատացէք: զի զիտաւջիք եւ ծանիջիք եթէ Հայր յիմ է, եւ ես ի Հայր»: Սա եւ օտրա նման բաղում վկայութիւնք կը հաստատեն թէ Քրիստոս է մարմնացումն Աստուածութեան, որ յերկնից յերկիր խո-

նարհեցաւ, աղբեցաւ, գործեց, մեռաւ եւ համբարձաւ վերստին անդ ուստի իջաւ:

Արդ եթէ այս ճշմարտ է եւ ստոյգ, որոյ վասն չիք տարակոյս, այլ եւս կը լուծուին ինքնին այն բովանդակ դժուարութիւնք եւ առարկութիւնք որք եղած են եւ կ'ըլլեն ընդդէմ հրաշից, զի ամենակարող Աստուծոյ մի համար չիք ինչ անկարելի եւ Նորա ողջոյն գործերն իսկ հրաշքներ են, եթէ մարդ զիտէ ուշադիր նայուածքով: Իրտէ բնութիւնն ողջոյն եւ յայնժամ զարմանօք պիտի գոչես թէ բնութիւն լի է զարմանալեօք եւ հրաշիւք, զի ամենակարող Աստուած մի կը գործէ անդ:

Արդարեւ հրաշից ամենամեծն է տեսնել հրեայ Անճաւորութեան մի սոյն աստիճանի բարձր բարոյականութեան տէր լինելն: Հարկ է մանրամասնօրէն նկարագրել աստ Նորա բնութիւնն, գործերն ու խօսքերն, յուսալով որ ամէն հաւատացեալ լի է արդէն սոքօք, ուսումնասիրած է Նորա կեանքն ըստ օրինի եւ զիտէ թէ նա իւր աննման բնաւորութեամբն որպիսի՝ եղական օրինակ մի թողուց իւր հետեւողաց, թէ որպէս եղաւ միւրթար վշտացեալ եւ սրտաբեկ հոգեօց, սփոխանք լքեալ եւ յուսազրկ ազգաց ու ազանց եւ լոյս խաւարեալ երկրաց, թէ որպիսի՝ կարեկցական հոգեով արտասուաց քնդիկներ կը հեղուր իւր աչերէն մինչ արտասուածքոր աչաց կը հանդիպէր, թէ որպիսի՝ անկեղծ ժպտանքով կը ցնծար ուրախութեան եւ բերկրութեան մէջ եղողներուն հետ, թէ որպէս անկեղծ մարդկութիւն իւր ստորնացեալ վիճակէն բարձրացնելով վսեմ խորհուրդներ եւ վսեմ գաղափարներ ներշնչեց նմա եւ դրաւ զայն ի գործունէութեան գէպ ի լաւն եւ գէպ ի կատարեալն, ի մի բան, թէ ինչպէս վասն մարդկութեան մեռաւ, թաղուեցաւ եւ երրորդ օրն յարութիւն անելով յուսահատեալ աշակերտաց թուլցած եւ վատած սրտերն արիւթեամբ լցուց, որք այլ եւս կանգ չաօին ճշմարտութիւնն քարոզելէն, թէպէտ նեղութիւնք ու հալածանք բաղում իսկ էին: Տեսէք վեհերոտ աշակերտները որք փոքր նեղութեան մը եւ հալածանաց ներքեւ ընդ փոթ կ'ընկճէին եւ յուսահատութեան ծովուն մէջ խորասուզ կը լինէին, արդ առեւծասիրտ կը կանգնին ընդդէմ բովանդակ հալածանաց եւ չարչարանաց, որք կու գան իւրեանց վրայ Քրիստոսի անուան համար: Ինչ գաղանիք, եւ որպիսի՝ հրաշք զարմանալի: մեռնիլ յօժարակամ յանուն Քրիստոսի, յանուն հրեայ Անճի մը որոյ Աստուած ըլլալն իւր բաղում հիասքանչ նշաններով եւ հրաշքներով կը հաստատուի:

Եւ արդ այն Անճն է որում տասնեւինն դարերէ հետէ բաղում աղբեր կը ծնրադրեն իբրեւ Աստուծոյ: Ինչ մեծ հրաշք որ հրեայ Անճաւորութեան մը անունը քարոզուի եւ հռչակուի ամբողջ աշխարհի վրայ, եւ սովաւ հաւատացելոց թիւն բաղմանայ տալաւ առ տալաւ: Ինչ հրաշք հիասքանչ, ուր կը քարոզուի Նորա անունն եւ կը փայլի խաչն՝ անտի խոյս կու տան բարբարոսական սովորութիւնք, անասնական կիրքերն եւ եսականութեան վատթար ոգին: եւ փոխան դոցա կը յաջորդէ Քրիստոսի քաղցրութեան, սիրոյ եւ երկայնամտութեան հոգին, հոգի մը որ անպարտելի կը կանգնի ընդդէմ աշխարհի բուռն եւ կատաղի փոթորկաց, հոգի մը որոյ իղձերն ու ակնկալութիւնք չեն կարող լեցուիլ այս վաղանցիկ աշխարհի պարզեւնեցողի, այլ յա-

Լիտենական կեանքի մը կը սպասէ անդ յա-
գուրդ գտնելու, ի մի բան, հոգի մը որ
կը ձգտի յարաժամ գտնել առաւել ոտերը
եւ մարդու միջավայր, առաւել ամբիժ ըն-
կերներ եւ առաւել բարձր ու երջանկարար
կեանք:

Ահա այսպիսի եղական Անձնաւորութիւն
մ'էր Այն որոյ վերայ հրաշագործութեան
կարողութիւնն կ'ընդնշմարուէր, Անձնա-
ւորութիւն մը որ երկնային օգովն սնած
ու մեծցած էր եւ երկնային բնութեամբ
օժտեալ էր, Անձնաւորութիւն մը որ սի-
րեց ընդհանուր մարդկութիւնն առանց շար-
ժառիթի, բարիք գործեց առանց փոխարէ-
նին սպասելու, չարչարուեցաւ առանց չար-
չարելու եւ մեռաւ առանց յանցանոց, ի
վերայ այս ամենայնի, Անձնաւորութիւն
մը որ Աստուածութեան ճշգրիտ պատկերն
ու մարմնացումն էր: Արդ այսպիսի Անձ-
նաւորութեան մը հրաշք գործելն անկա-
րելի էր:

Ուր քարոզուի Յիսուս անունն սիրելի,
Անդ յարաժամ ժողովոյ, սէր, խնդ կը փայլի:
Ձի նա միայն, նա է հիգին մը խիթար,
Մինչ կը հեծէ սա յաշխարհին վշտահար:

Յիսուս, Դու ես միակ հոգեոց մեր արեւ,
Դու որ փայլիս յաւերժ երկնից ի վերեւ:
Արդ նըզողէ կենդանարար շողք Բայն,
Որ ապրինք սոս Գերդ էակներ երկնային:

Ինչ հրաշալի ես Դու ինքնըդ, ո՞վ Յիսուս,
Հըրաշալեաց հըրաշալիքն ամենուս:

Ուրեմն ինչպէս հեգ մարդն կարէ զըրանալ
Քեզ յորջորջել Հըրաշագործն ինքնալալ:

Այո, ի Բէն թղթին գործերն հրաշալի,
Ձորս մարդ տեսնէ ի բընութեան լիւրի:
Ուրեմն տուր, Տէր, հաւատք, յոյս, սէր
անվերջ,
Որ միշտ գոչեմք մեծ է Աստուած, մեծ է Տէր:

ՎԵՐՁ

Աստուածաբ. շեմարան S. Գ. ԹԱՄԱՐԵԱՆ
Խարբերդ

ՎԱՐՈՒԱԾ ՊԱՐՏՔԸ

Երկու աղայք կային որ կը ընակէին Սկով-
տիոյ հարաւային կողմը: Ասոնք աղայու-
թեան ատեն միատեղ կը խաղային, եւ մէկ-
զմէկ կը սիրէին: Բայց երբ չափահաս եղան,
իրենց շաւիղները բաժնուեցան: Տարիներ
անցան եւ երկուքը վերստին հանդիպեցան,
բայց ոչ այն վիճակին մէջ զոր ունէին բաժ-
նուելու ատեն: Անոնցմէ մէկն եղեանագործ
էր, իւր վճիռն ընդունելու համար տոտա-
նին առջեւ բերուած, եւ միւսն դատաւոր
էր դահին վերայ նստած, որ վճիռ պիտի
տար:

Բանտարկեալն ճանչնալով դատարանին մէջ
իւր վաղեմի խաղընկերն, յոյս մի ունեցաւ
իրեն մէջ: Խնդրոյն պարագաներուն պատ-
մուելէն յետոյ, դատաւորը օրինադիրքը բե-
րել տուաւ, որուն մէջ գրուած եւ սահման-
ուած էր եղեանագործին պատիժն: Երկու
ճայրեր կային, ամենախորք եւ ամենամեծ
տուգանք: Բանտարկեալն յուսաց թէ դա-
տաւորն իրենց վաղեմի բարեկամութեան
չնորհիւ իրեն համար ամենախորքն պիտի
որոշէր: Բայց դատաւորն հրամայեց որ նա
ամենածանր դումարն վճարէ, դումար մը
այնպէս մեծ զոր պիտի չկրնար վճարել, եւ
ուստի պիտի դատապարտուէր ցկեանս բան-
տարկութեան: Իւր զուլը տխրութեամբ
կուրծքին վրայ կախեց, երբ լսեց դատաւո-
րին ձայնն որ կ'ըսէր, «Գէորդ, Գէորդ, իմ
վաղեմի բարեկամս, ես դատեցի զքեզ իբրեւ

արդար դատաւոր, եւ հիմա պիտի ազատեմ
զքեզ իբրեւ բարեկամ: Ես որոշեցի ամենա-
ծանր պատիժն, բայց մտադիր եմ վճարել
դայն բոլորը անձամբ եւ զքեզ ընել ազատ»:

Ընթերցող, այս պատմութիւնը կը յիշե-
ցունէ՞ քեզ Մէկն որ Իւր վրայ առաւ պա-
տիժը, զոր արդարութիւնն պահանջեց վաճա-
մերմեղաց, որպէս զի մենք կարենանք ազատ
ըլլալ: Աստուած, բոլոր մարդկութեան Դա-
տաւորը, վճարեց ամենածանր պիտի, չէ թէ
ստակի դումար մը, հապա իւր միտմին Որ-
դին տուաւ չարչարուելու մեղաւորաց տեղը:
Յիսուս խոնարհեցուց ինքզինք, այո, մին-
չեւ անգամ խաչին մահուամբ մեռնելու, որ
կարող ըլլայ փրկել զմարդիկ յաւիտենական
կործանումէն: Յիսուս, Աստուծոյ սուրբ,
սիրելի, հնազանդ Որդին, չփրկեց զմեզ Աս-
տուծոյ օրէնքն անարգելով, հապա խոստո-
վանեցաւ անոր բարի ըլլալը, եւ անհա-
ղանդեցուն համար եղած պատժոյն ար-
դար ըլլալը: Բանեց մեղաւորաց տեղն եւ
կրեց պատիժը: Այս պատմութեան մէջ յիշ-
ուած դատաւորը պարտաւոր էր վճիռ տալ
օրէնքին համեմատ, ստակն ընտրեց վճարել
գումարը անձամբ: Եւ այսպէս Աստուած
իրաւունք ունէր դատապարտել մեղքը եւ
պատժել մեղաւորները, բայց Իւր մեծ սի-
րովը զրկեց Իւր Որդին կրել պատիժը:
Յիսուս մեծ սիրով մը եկաւ եւ չարչար-
ուեցաւ խաչին վրայ՝ տալով չէ թէ ստակ,
հապա բուն Իւր կեանքը, ինքզինք, մեղա-
ւորաց համար, այնպէս որ Անոր հաւատալով
եւ զկնք սիրելով կը փրկուինք:

Արդ, մենք պիտի չտանք սիրայ փոխարէն
սէր, այսպիսի Դատաւորի մը որ վճարեց
պարտքը մեզ համար, այս Բարի Հովիւին,
որ բուն Իւր կեանքն դրաւ մեր ինքնաւոր
համար:

ԹԱՄԱՐԵԱՆ

Հապտոսի

ՍՆԻՐԱՐ Մ. ԲԱՆՈՐԵԱՆ

ՅՈՒՍՈՅ ԱՍՏՂ ՄԸ ԱՆՅԱՅՏԱՅԱԾ

Ձիս տեսնողին աչքերը նորէն զիս
պիտի շտեմեն . . . Այլ անկա-
կը տուե՞ր պիտի չդաւանայ, ու իր
ընակարանը ալ զանկա պիտի
շտեմեն, Յոր. է. 8, 10:

Յաճախակի լսուած էին այս եւ ասոնց
նման աղեղեցիկ համարներ, եւ բազմիցս
ի բերան մահկանացուաց կը յորջորջուէին,
այլ չէին թուած այնքան աղեղ ու քան
այսօր երբ ի մեծ ցաւ եւ ի թախիծ լսեցինք
տեղւոյս Հայ-Աւետ. եկեղեցւոյ քարոզիչ
Արթ. Պատ. Յ. Եղաճեանի տիկնոջ, Վար-
դուհի Եղաճեանի, տարաժամ եւ անակն-
կալ մահն: Տիկին Վարդուհի երկու ամի-
սէն վերադառնալու նպատակաւ թողուց
իւր սիրակցորդ այրն, իւր տունն ու իւր
բարեկամները, եւ մեկնեցաւ ի կարին հան-
դերձ իւր միամենայ դստերը՝ գործելու քերց
մէջ եւ տնտակցելու ընդ սանուհիս եւ ընդ
բարեկամս իւր: Հոն ժամանելէն իբր մէկ
ամիս վերջ դաժան եւ մահաոթի հիւան-
դութենէ մը բռնուելով, հակառակ ճար-
տար ըմշկաց արթուն եւ անձնաւորութեան
մոյ ու ջանից, յետ սառնորեաց հիւանդու-
թեան կնքեց իւր մահկանացուն օգոստ.
1/13ին, ի հասակի 22 ամաց, ի խոր սուգ
եւ ի վիշտ համակելով զծնողս, զամուսին,
զսանուհիս եւ զհամայն ծանօթս իւր: Տէրն
փառաց Իւր միսթարիչ Սուրբ Հոգեովն
մխիթարէ եւ սփոփէ համայն իւր պարա-
զաները:

Տիկին Վարդուհի Ատաբաղարի Խասկալ
գիւղէն էր, եւ ուսման բնառուր տնիչէն
չարժեալ դիմած էր Ատաբաղարի Հայուն-
հայ Բարձր Վարժարանն եւ անդ յոյժ յաջո-

ղակութեամբ աւարտած էր վարժարանա-
կան ուսմանց ընթացքն 1888ին: Յետոյ
զգալով յանձին թէ ժամանակ էր բանալ
իւր մտաց մեղրահոս ծորակն, գեղեցիկ
սեռին ջամբել կրթութեան եւ բարձրագոյն
մանանան, ձգեց իւր հայրենիքը եւ սիրե-
լիները, եւ հեռացաւ ի կարին պաշտօնա-
վարելու ըստ հրաւիրանաց տեղւոյն միսթ-
նարաց: Անդ բացառիկ ձրիւք օժտեալ եր-
կու տարի գործեց անձանձիր, եւ յաջողա-
պէս կրթելով զուսանողուհիս աստուած-
պաշտութեան եւ պիտութեան մէջ՝ անսնց
սրտից վրայ գրոշմեց գեղեցիկն եւ բար-
ւոյն զբացումները: Յետ երկամեայ յոյժ
գոհացուցիչ եւ արգիւնալից պաշտօնավա-
րութեան կոչուեցաւ ի հարսնութիւն՝ եւ
փոխադրուեցաւ յերկաւ: Աստ հակառակ
իւր գեղատիւրութեան եւ անվարժութեան
չուտ բողբոջեցաւ ընտանեկան բուրաստա-
նին մէջ եւ վայելեց մեծ սէր ու համակ-
րանք իւր աղին ամուսինէն եւ ժողովրդ-
գեղէնէ: Ձինք ճանաչող ամէն ոք կը զար-
մանար իւր պարզասիրութեան եւ անսե-
սագիտութեան մասին: Բառին բուն առ-
մամբ տիպար տանտիկին մ'էր: Իցիւ թէ
մեր ներկայ իգական սեռն օրինակ անուր
նորա այս ընտիր եւ գովելի բարեմասնու-
թիւններէն: Տունէն դուրս չէր դադարեր
խրատել եւ յորդորել իգական սեռի ամէն
կարգի անհասներն ուրոյն ուրոյն ըստ իւր-
եանց վիճակին, եւ քերց աղօթից ժողովոց
մէջ համարձակ կը քարոզէր զԱւետարան
եւ ջերմ աղօթքներ կը բարձրացունէր առ
էն: Բաց յայտնաւ գեղեցիկ սեռի իրա-
ւունքներն պահելու եւ զայն բարձրացնե-
լու տենչիւ տողորեալ էր: Իսկ արդ իւր
սեռն կ'ողջայ իւրեանց յոյսերն երաշխաւո-
րող մեծագին դոհար մը կորուստանելով հո-
ղակոյտի զանդուածոց ներքեւ: Կողբայ
Երիզայի Հայ. Աւետ. Ժողովորդն զրկուե-
լով առ յաւէտ այսպիսի հազուագիւտ հով-
ուունիէ մը: Կողբայ իւր վշտահար այրն
ի սպաս բաժնուելով խոհուն կենակցէ մը:
Կողբան իւր ծնողք տեսնելով իրենց պար-
ժանքն եւ պոսկն անհետացած: Կողբան
իւր բարեկամք եւ ծանօթք չիջեալ ունելով
իւրեանց վառ փարոսն: Իւր վերջնական
հրաժեշտն յայտն կենաց հուսկ ուրեմն
ինձ ալ ողբալ տալով միանգամայն կը յի-
շեցունէ Փրկչին խրատն: «Անոր համար
դուք ալ պատրաստ կեցէք, քանզի Որդին
մարդոյ կու գայ անանկ ժամու մէջ՝ որ
դուք չէք կարծեր»: Ուստի մեզ ալ եւս
չմնար այլ ինչ բայց միայն խոնարհութեամբ
հնազանդել աստուածային այս անհասկնալի
եւ անդառնալի վճռոյն եւ ըսել, «Անկա
Տէրն է. իր աչքերուն հաճոյ երեւցածք
թող ընէ»:

Երիզայ ՄԻՀՐԱՆ Գ. ԳԱՋԱՆՅԱՆ
18/30 օգոստ 1892

ԱԶԴԵՐ

Կիրակնօրեայ զոյրոցաց դատադիրքերը
հրատարակուած են թէ՛ հայերէն եւ թէ՛
հայտառութեան լեզուներէն: Որպէս զի այս գիր-
քերը ժամանակին զրկուին, կը խնդրուի
որ եկեղեցեաց եւ զոյրոցաց կազմէ որչափ
կարելի է շուտով լուր յղուի առ Մր. Փրթ,
Ամէրիգան Խան, Կ. ոյրիս, իմացունելով
թէ անոնցմէ քանիկան հատի պէտք ունին:

Լաթակաղմ իւրաքանչիւր օրինակի գինն
է 2 դահ., թղթակաղմինը՝ 1½ դահ.:

Տպագրուած են նաեւ հայերէն, հայատառ
եւ յունարառ թուրքերէն Սկեղէն Հա-
մարներ, որք ձրի կը տրուին:

Կ. ոյրոյ Երիտ. Քրիտ. Ընկերակցու-
թեան աղօթից ժողովը տեղի պիտի ունե-
նայ վաղը, ժամը Տին ըստ Թուրքաց, Պայ-
պըլ Հառուսի մատրան մէջ:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Սեպտ. 19 ըստ Յուն., և հոկտ. 1 ըստ Լատ., 1892

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսական հանրապետութեան նախագահ Մ. Բարնոյ բանակին ապրիսիոններէն վերադառնալու միջոցին զանազան տեղեաց մէջ ուղերձներ ըրաւ, որոց բոլորին մէջ խոհեմ և պատշաճ լեզու գործածուած էր ևս որք աւելի զօրացողին բոլոր խաղաղասէր Ֆրանսացիք մէջ տիրող այն զգացումը թէ այժմու նախագահը դերազանցապէս ապահով ևս յարմար անձ մ'է իւր պաշտօնին համար։ Եթէ յառաջիկայ տարւոյ միջոցին Մ. Բարնոյ ձախորդ տնօրինութեամբ մը չկրօնուանէ իւր ժողովրդականութիւնը, հաւանօրէն քիչ դժուարութեամբ պիտի յաջողի վերընտրուիլ, եթէ ինք ուզէ։ Նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի 1893 տարւոյ դեկտեմբերի սկիզբները, եթէ Մ. Բարնոյ կտրինայ լրացունել իւր պաշտօնին եօթնամեայ շրջանը։ Վերընտրութեան համար այժմու նախագահին ուրիշ փախաբ չյայտնելը ժողովրդեան աւելի համակրելի պիտի երեւցունէ զնա։ Պերլինի թակալութիւնը հետագայն կը դրէ այս մասին։ «Հաւանօրէն շատ ուշադրութիւն պիտի դրուէ նախագահին քաղաքավարական եղանակաւ անդիտանալն իւր վերընտրութեան մասին եղած բոլոր ակնարկութիւնները։ Յուշիս կեսար թոյլ տուաւ որ կայսերական տիրապետն երեք անգամ իրեն առաջարկուի, որպէս զի պատեհութիւն ունենար մերժել զայն համետօրէն։ սակայն այդ պատիւն այնպիսի եղանակաւ կը մերժէր որ իւր բարեկամը երբեք չիօխնջին իրենց համոզումը թէ նա ի վերջոյ պիտի ընդունէր զայն»։ Գերմանական ևս ռուսական լրագիրք յոյժ նպաստաւոր լեզուաւ կը խօսին Մ. Բարնոյ ի փռաթիւ ըրած ուղերձին վրայ։ «Ֆրանսա» ըսաւ նախագահը, «կը բաղձայ խաղաղութեան, որով բոլոր կուսակցութիւնք կարենան իրենց ուշադրութիւնը նուիրել գործաւոր դասուց պահանջած բարեկարգութեանց, որք խաղաղութեան ազդեցութեամբ միայն կրնան ի դուրս հանուիլ։ Վայել է մեզ մեր հարց գործը կատարելագործել խաղաղութեան և միաբանութեան նոր թուական մը բանալով երկրին համար»։

—Տահմէթի ֆրանսական զօրաց հրամանատար գնդ. Տոտ կը հեռագրէ ի ֆարիզ թէ սեպտ. 14ին 4,000 բնիկներէ բաղկացեալ բանակ մը ֆրանսական զօրախմբին վրայ յարձակած է։ Կսիւր քանի մը ժամ տեւած է և ի վերջոյ Տահմէթիք յետո նահանջած են բազմաթիւ մեռելներ թողլով պատերազմի դաշտին վրայ։ Գնդ. Տոտ կը հաշուէ թէ բնիկներուն իւր մէկ երրորդն սպաննուած են, մինչ ֆրանսացիք ունեցած են 4 մեռել և 15 վիրաւոր միայն։ Վիրաւորաց մէջ կը գտնուէր հազարապետ մը որ սպա մնում է։ Նորագոյն հեռագիր մը կը ծանուցանէ որ Տահմէթի Պէհանդին թաղաւորին հրամանատարութեան տակ գտնուած բանակը մնացած էր ֆրանսական բանակին և ծովեզեր միջև, բայց Տահմէթի մօտակայ Լափոս քաղաքէն զարնուած հեռագիր մը ևս կ'ըսէ թէ ֆրանսացիք անձուկ կացութեան մը մատնուած են և իրենց սպայից մէկ քանին սպաննուած են։

Գնդ. Տոտի մէկ նոր հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ սեպտ. 19ին ուրիշ ճակատա-

մարտ մը տեղի ունեցած է, յորում Պէհանդին թաղաւորին լաւագոյն զօրքերը կը ունեւ են ընդդէմ ֆրանսացիք։ Տահմէթից պարտութիւնը կատարեալ եղած է։ Ֆրանսացիք Ուէմէ գետոյն եղերքը համախմբեալ են և կը պատրաստուին յառաջ խաղալ։

—Գերմանիոյ կայսրը մտադիր է քանի մը օրէն Աւստրիոյ կայսեր այցելութիւն մը տալ ի վիէննա։ Ըստ Փրիւսիէ Բերլին-Կէնց լրագրին, Վիլհելմ կայսր հոկտ. 14ին Վիէննա կը սպասուի։ Այսօր (հոկտ. 1) գերմանացի հեծելազօրքեր Պերլինէ ճամբայ կ'ելլեն Վիէննա երթալու համար ձիով, և նոյն ժամանակ աւստրիացի հեծելազօրքեր Վիէննայէ կ'ուղեւորին ի Պերլին։ Վիլհելմ կայսր Պերլին մնալով պիտի մասնակցի այն հանդիսից որք հոկտ. 10ին պիտի կատարուին ի պատիւ աւստրիացի հեծելազօրաց։ Փէշկէ Լէյք կը գրէ թէ Նորին Վեհափառութիւն երեք օր պիտի մնայ ի Վիէննա և ապա որոշութեան պիտի ելլէ Ֆրանս Եռդէֆ կայսեր հետ։

—Անցեալ շաբթու, ի մէջ այլոց, հետեւեալ ամերիկեան լուրերը հրատարակուած են։ Նիւ Եորքի մօտ գտնուող Բօքսէյ Պիլ քաղաքին մէջ հրդեհ ծագած է և 100 տուններ հոյ ճարակ եղած են։ Օհայոյ նահանգին մէջ երկաթուղոյ կառախմբոց ընդհարում մը տեղի ունեցած է, յորում 9 անձինք սպաննուած և 5 անձինք վիրաւորուած են։ Փանոսա նահանգին մէջ ևս աւաղակը կառախումբ մը կեցուցած են, որ խորտակուած է, և ևս այս պատճառաւ 5 անձինք սպաննուած և ուրիշ շատեր մահացու կերպիւ վիրաւորուած են։ Կառախումբին մէջ կար 1,000,000 տոլար ընթացիկ դրամ, սակայն աւաղակը փախած են աւանց ձեռք անցունելու այս ստակը։ Մեծ ծագումար պարգեւ խոստացուած է այս չարագործները ձերբակալողներուն։

—Ֆրանսական առաջին հանրապետութեան հրատարակման հարիւրամեկին տօնախմբութեան երկու օր առաջ սկսած 20ին տօնախմբութեան հարիւրամեակին Վալմի ճակատամարտին, յորում ֆրանսացի զօր. Բէլլէրման յաղթութիւն տարաւ Ռուսիոյ և Աւստրիոյ դաշնակից զօրաց վրայ։ Մեծ ճակատամարտ մը չէր այս, վասն զի իւրաքանչիւր կողման վիրաւորաց ևս մեռելոց թիւը 200-300 էր, սակայն առաջին անգամ էր որ ֆրանսական նորահաստա կառավարութիւնը յաղթութիւն կը շահէր, և ըստ Միլլէրի, «Ազգային ժողովոյ զհանրապետութիւնն հաշակելէն առաջ Վալմի յաղթանակաւ էր որ հանրապետութիւնը հիմնուեցաւ»։ Հանրային կրթութեան նախարար Մ. Պուսսոն Եալոն գնաց, որ տօնուեցաւ սոյն հարիւրամեակը, և զօր. Բէլլէրմանի մէկ արձանին մերկացուելէն ետքը նախարարը պատմական ճագ մը խօսեցաւ։

—Պուրթէյէ կը հաղորդուի առ Բէլլէյ Յայլուի թէ Կալացի, Փոքշանի և Նամուլուսայի ամբուլթեանց շինութիւնն աւարտած է, և թէ այդ ամբուլթեանց պիտի սպասադինուին քանի մը շաբաթուան մէջ։ Նոյն թերթն այս լուրը տալէ ետքը կ'ըսէ. «Ռուսիոյ այժմ ի գլուխ հանած է ստորին Դանուրի վերջին անկիւնէն մինչև Կարպաթ լեռները տանող ամբուլթեանց դին շինութիւնը, այնպէս որ այսուհետեւ ռուսական բանակ մը պիտի կարենայ տրեւելէն արշաւող բանակին դիմադրել, մին-

չև իսկ եթէ Մոլդաւիա թշնամոյն թողուած ըլլայ»։ Ռուսական կառավարութեան սկսած ամբուլթեանց դիմադրուն միջոցն է այս։ Առաջին և երրորդ դիմադրուն շինութիւնն արդէն աւարտած է։ Երրորդ դիմադրուն է Պուրթէյի շուրջը։

—Տր. Սթուլմանէ ընդունուած տեղեկութեանց համաձայն Էմին փաշա Ալպերթ Նիսնայ լճին հարաւային ծայրը կը գտնուի Արարի մը հետ խեղճ վիճակի մէջ, և միայն այդ անձի ձեռնտուութեամբ կարող է դէպ ի ծովեզր վերադառնալ։ Եթէ Արարի չօգնէ, Էմին փաշա պիտի պարտաւորի իւր այժմու տեղը մնալ մինչև որ օգնութիւն հասնի։

—Յամին 1862 վերջացած ամերիկեան քաղաքային պատերազմին մասնակցող հանրապետական բանակին հինաւուրց պատերազմիկներն ամէն տարի գումարում մը կ'ունենան։ Այս տարի այդ գումարում տեղի ունեցաւ յուշանկթըն տրամադրող ողբերգութեամբ։ Մայրաքաղաք եկած էր 105,000 օտարականաց լաղժութիւն մը, որ զխաւորաբար նախկին զինուորներէ և իրենց բարեկամներէն կը բաղկանար։ Նախագահ Հարիսը իւր տիկնոջ ծանր հիւանդութեան պատճառաւ այդ գումարման չկրնալով ներկայ գտնուիլ հեռագրաւ իրեն ներկայացուցիչ կարգեց զԴեր-Նախագահ Մորթըն։

—Բիւէլի ռուսական նահանգին զինուորական հրամանատար զօր. Տրակովիտով հանգստեան պիտի կոչուի։ Չօրավարը «Ռուսաց Մոլթէն» անունուած է և Ռուսիայէ դուրս մեծ անուն ստացած է զինուորական նիւթոց վրայ ունեցած իւր ընտիր երկասիրութեամբ։ Ռուսիոյ ամենէն ժողովրդական զօրավարն է, զոր երիտասարդ սպայք կը յարգեն իբրեւ իրենց ուսուցիչը։ զօր. Տրակովիտով 62 տարեկան է և բանակին մէջ ծառայած է 40 տարի։

—Բէլլէյ Յայլուի կը հերքէ այն զրոյցները թէ գերմանական բանակին նոր օրինադնով տարեկան 150,000,000 մարքի յաւելում մը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ զինուորական ծախսոց վրայ, և կը յարէ թէ խնդրուած ամբողջ գումարը պիտի ըլլայ իւր 65,000,000 մարք, որ հաւանօրէն պիտի հայթայթուի ծխախոտի, դարմարոյ, ոգեղինաց և սակարանի տուրքերն աւելցունելով։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ կայսրը իւր առաջին դստեր ծննդեան լուրն հաղորդած է առ Պիլմարք իշխան, որ Վարցին կը դանուի այս միջոցին։ Այս սոսկ քաղաքավարական արարքը վերստին յերեւան հանած է այն անհիմն զրոյցը թէ Պիլմարք իշխան հաւանօրէն իւր պաշտօնին մէջ պիտի վերահաստատուի ի մօտոյ։

Վիլհելմ կայսր որոշած է Վիթթէնպէրկի վերանորոգեալ Շլոսքիթիէ եկեղեցւոյն նաւակատեաց հանդիսին յայտագիրը։ Այս և կեղեցւոյ դրան վրայ Լուտեր 1517 հոկտ. 31ին կախեց իւր 93 նախադասութիւնները և սոսի Բարեկարգութեան հեղինակին մարմինը կը հանդէլ 346 տարիներէ ի վեր։ Հոկտ. 31ին կայսրը Վիթթէնպէրկ պիտի գայ մասնաւոր կառախմբով, և անդ անմիջապէս Նորին Վեհափառութեան առջևէն պիտի անցնի տօնական թափօր մը, որում մասնակցող խումբերը պատմական մեծ դէպքեր պիտի յիշեցունեն հանդիտականաց։ Յետ միջաւուր Լուտերի պատմութեան վերաբերեալ թատերախաղ մը պիտի ներկայացուի, որում միայն Վիթթէնպէրկիները

